

■ بازار نفت؛ چشم انداز ۷۶

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ماشاءالله نژاد

پیش نوشتار

بازار نفت در سه ماهه ۹۷ نسبت به ماه‌های پایانی سال ۹۶ از تغییرات چشمگیری برخوردار شد. با این حال بازار نفت در ماه‌های قبل از آن نسبت به مدت مشابه سال قبل از افزایش چشمگیری برخوردار بود.

مقاله حاضر ضمن مروری بر تحولات پیش گفته، می‌کوشد چشم‌انداز سالی که پیش روست را با توجه به روند نزولی

شدیدی که در سه ماهه ۹۷ پدید آمده ارائه نماید. در پایان مقاله، فشرده مباحث طرح شده، عرضه گردیده است.

۱- پیش‌بینی قیمت نفت بر اساس آخرین عملکرد

بازار نفت در سه ماهه اخیر دستخوش تحولات عمده‌ای شده است که از مهمترین آن می‌توان عوامل زیر را نام برد.

- ۱- بازگشت نفت عراق به بازارهای بین‌المللی
 - ۲- افزایش تولید نفت تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک
 - ۳- کاهش قیمت‌های نفت خام
 - ۴- کاهش قیمت فراورده‌های نفتی
 - ۵- رفع نگرانی مصرف‌کنندگان از ذخیره‌سازی‌ها
- به دلیل اهمیت موضوع و نقش بارز عوامل یاد شده، شرح آنها به صورت زیر ارائه می‌گردد:

۱-۱- بازگشت نفت عراق

شورای امنیت سازمان ملل پنج سال پیش قطعنامه ۷۰۶ موسوم به نفت در مقابل غذا را تصویب کرده بود اما به دلیل کارشکنی‌های امریکا زمینه اجرای آن تا قبل از اواخر سال گذشته میلادی فراهم نشد بر اساس این قطعنامه عراق مجاز می‌باشد تحت نظارت سازمان ملل برای تأمین کالاهای ضروری (مواد غذایی و دارو) در طول شش ماه جریان صادرات نفت خود را به ارزش دو میلیارد دلار برقرار سازد.

پس از انجام توافقات لازم مابین سازمان ملل و دولت عراق به طور کلی انتظار عمومی آن بود که نفت عراق زودتر از اوایل سال ۱۹۹۷ وارد بازار نخواهد شد اما عملاً نفت عراق زودتر از انتظار وارد بازار نفت گردید. صادرات نفت عراق همزمان از دو مبدأ بارگیری یعنی بندر سیهان (ترکیه) و میناء البکر در یازدهم دسامبر ۱۹۹۶ آغاز

گردید. در آن زمان چون قیمت نفت (برنت) حدود ۲۴ دلار در بشکه بود از این رو صادرات این کشور برای تأمین مبلغ یاد شده (دو میلیارد دلار در شش ماه) به میزان تقریبی نیم میلیون بشکه در روز تنظیم گردیده بود اما با کاهش قیمت‌ها جهت تأمین مبلغ یاد شده صادرات این کشور افزایش یافته است اخیراً دولت عراق به دبیرخانه اوپک متوسط میزان تولید خود را در ماه ژانویه روزانه ۱/۳۴۰/۰۰۰ بشکه در روز گزارش نموده که این رقم از سهمیه این کشور (۱/۲۰۰ میلیون بشکه در روز) به میزان ۱۴۰/۰۰۰ بشکه در روز بیشتر است. بدیهی است با تداوم روند کاهش قیمت‌ها بر مقدار عرضه نفت عراق به طور متناوب افزوده خواهد شد.

۱-۲- افزایش تولید نفت اوپک و غیراوپک

از عمده دلایل کاهش قیمت‌های اخیر افزایش تولید جهانی نفت است بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی (I.E.A) تولید اوپک در دو ماهه اخیراً سیر صعودی را طی کرده اعضای این سازمان در ماه‌های نوامبر و دسامبر سال ۱۹۹۶ به ترتیب ۲۶/۱۴۰ و ۲۶/۵۷ میلیون بشکه در روز نفت تولید نموده‌اند. همچنین در ادامه این روند تولید اوپک در ماه‌های ژانویه و فوریه ۱۹۹۷ به حدود ۲۷ میلیون بشکه در روز رسیده که دو میلیون بشکه از سقف تولید رسمی سازمان بیشتر است. اجزای تولید

اصیباوان بشکه در روز)

جدول ۱ - تولید اعضای اوپک

فوریه ۱۹۹۷	ژانویه ۱۹۹۷	ربیع چهارم ۱۹۹۶			ربیع سوم ۱۹۹۶	ربیع دوم ۱۹۹۶	ربیع اول ۱۹۹۶
		دسامبر	نوامبر	اکتبر			
۱۱/۴۶	۷/۹۷	۸	۷/۹۹	۷/۸۸	۷/۹۱	۷/۷۲	۷/۹۵۰
۳/۶۷۵	۳/۷۱۰	۳/۶۹۰	۳/۶۵۰	۳/۶۵۰	۳/۷۱۰	۳/۶۲۰	۳/۶۹۰
۱۰۹۵	۱/۱۰۰	۱/۸۶۰	۱/۵۵۰	۱/۵۵۰	۱/۵۵۰	۱/۵۵۰	۱/۵۵۰
۲/۲۷۰	۲/۲۱۰	۲/۲۲۰	۲/۳۱۰	۲/۳۸۰	۲/۲۲۰	۲/۱۸۰	۲/۲۴۰
۲/۰۷۱	۱/۸۱۰	۱/۸۱۰	۱/۸۱۰	۱/۸۰۰	۱/۸۰۰	۱/۹۰۰	۱/۸۴۰
-	۰/۵۲۰	۰/۵۲۰	۰/۵۲۰	۰/۵۱۰	۰/۴۸۰	۰/۴۷۰	۰/۴۶۰
۵۵۵	۰/۵۶۰	۰/۵۳۰	۰/۴۹۰	۰/۵۱۰	۰/۴۹۰	۰/۴۸۰	۰/۴۷۰
۲/۲۲۰	۲/۲۷۰	۲/۲۳۰	۲/۲۵۰	۲/۲۰۰	۲/۱۵۰	۲/۱۳۰	۲/۰۹۰
۱۴۰۵	۱۴۳۰	۱۴۱۰	۱۴۰۰	۱۳۹۰	۱۴۰۰	۱۳۹۰	۱۳۸۰
۸۴۵	۰/۸۶۰	۰/۸۵۰	۰/۸۵۰	۰/۸۵۰	۰/۸۳۰	۰/۸۱۰	۰/۷۸۰
۳/۱۳۵	۳/۰۹۰	۳/۰۵۰	۳/۰۳۰	۳/۰۳۰	۳/۰۳۰	۳/۰۲۰	۳/۰۱۹۰
۱۴۱۵	۱۳۹۰	۱۴۰۰	۱۳۹۰	۱۴۲۰	۱۳۸۰	۱۴۱۰	۱۳۸۰
۲۶۰۹۹۱	۲۶۰۹۲۰	۲۶۰۵۷۰	۲۶۱۴۰	۲۶۰۸۰	۲۵۰۹۴۰	۲۵۰۶۰۰	۲۵۰۷۲۰

* منطقه عربی شامل ایران، عربستان سعودی، قطر، کویت، امارات متحده عربی، عراق، جمهوری اسلامی ایران، پاکستان، عمان و یمن.

و ممکن است این ناهماهنگی منجر به کاهش بیشتر قیمت‌های نفت و در نتیجه صدمه دیدن درآمدهای نفتی صادرکنندگان نفت شود.

پیش‌بینی آژانس بین‌المللی انرژی (I.E.A) از تقاضای جهانی بیانگر آن است که تقاضای نفت در سال جاری به میزان ۱۰۹ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت در حالی که پیش‌بینی می‌گردد تولید کشورهای غیراوپک به تنهایی حدود ۲ میلیون بشکه در روز افزایش یابد. در نتیجه اعضای اوپک از تقاضای سال جاری نه تنها بهره‌ای نخواهند برد بلکه جهت متعادل نمودن بازار نفت می‌بایست اندکی از سقف تولید رسمی خود نیز بکاهند تا نقش منفی اضافه عرضه موجود در بازار خنثی شود در حالی که واقعیت‌های موجود غیر ممکن بودن این نظریه را اثبات می‌کند زیرا اعضای اوپک هم اکنون حدود ۲-۱/۵ میلیون بشکه در روز بیشتر از سقف تولید رسمی نفت به بازارهای جهانی عرضه می‌کنند.

دبیرخانه اوپک نیز در آخرین ارزیابی خود متوسط تقاضای جهانی را در سال جاری ۷۰۰۸ میلیون بشکه در روز پیش‌بینی نموده که براساس این ارزیابی روزانه به طور متوسط ۴۵۰۷ میلیون بشکه در روز از این تقاضا توسط تولیدکنندگان غیراوپک پاسخگویی شده و تولیدکنندگان اوپک باقیمانده این تقاضا را به میزان ۲۵۰۸ میلیون بشکه در روز برخوردار خواهند بود، در

اعضای این سازمان براساس جدول شماره ۱ طبقه‌بندی شده است.

بررسی عملکرد تولیدکنندگان غیراوپک بیانگر آن است که تولید این گروه از کشورها نیز در ماه‌های اخیر از روند افزایش برخوردار بوده است کل تولید این کشورها در ربع اول، دوم و سوم سال ۱۹۹۶ به ترتیب ۴۳/۲۴۰-۴۳/۲۰ و ۴۳/۲۳۰ میلیون بشکه در روز بوده که با تداوم روند افزایشی در ماه‌های اکتبر، نوامبر و دسامبر ۱۹۹۶ به ترتیب به ۴۳/۸۵۰-۴۴/۳۲۰ و ۴۴/۵۴۰ میلیون بشکه در روز رسیده است که به طور متوسط حدود یک میلیون بشکه از سال ۱۹۹۵ بیشتر است. سال میلادی جدید را این گروه از کشورها با افزایش قابل توجهی به میزان نیم میلیون بشکه در روز آغاز کردند به گونه‌ای که متوسط تولید آنان در ماه ژانویه به ۴۵۰۵ میلیون بشکه در روز بالغ گردید. پیش‌بینی می‌شود تولید غیراوپک در ماه‌های آینده به ویژه در ربع سوم و چهارم سال جاری با افزایش مجدد توأم گردد. سؤال عمده این است که آیا این افزایش تولیدات از جانب اوپک و غیراوپک با تقاضای جهانی نفت هماهنگ است؟ که در صورت مثبت بودن پاسخ نگرانی از تضعیف قیمت‌های نفت بی‌مورد است. اما بررسی وضعیت تقاضای جهانی بیانگر آن است که برنامه‌های افزایش تولید نفت از جانب تولیدکنندگان اوپک و غیراوپک با روند افزایش تقاضای جهانی متناسب نبوده

جدول ۲ - پیش بینی عرضه و تقاضای جهانی نفت در سال ۱۹۹۷

میلیون بشکه در روز

متوسط سال ۱۹۹۷	ربع سوم ۱۹۹۷	ربع دوم ۱۹۹۷	ربع اول سال ۱۹۹۷	سال ۱۹۹۶	تقاضای جهانی نفت
۷۳/۷	۷۲/۵	۷۱/۶	۷۴/۵	۷۱/۸	تقاضای جهانی نفت
۲۵/۵	۲۵/۲	۲۴/۷	۲۵/۲	۲۳/۵	عرضه تولیدات غیر اوپیک
۲/۹	۲/۹	۲/۸	۲/۸	۲/۶	مایعات کازی
۲۵/۲۵	۲۴/۴	۲۴/۸	۲۶/۵	۲۵/۷	تقاضای برای نفت اوپیک و ذخیره سازی

منبع: آژانس بین المللی انرژی

جدول ۳ - پیش بینی عرضه و تقاضای نفت - میلیون بشکه در روز بر اساس پیش بینی دیرخانه اوپیک

متوسط سال ۱۹۹۷	ربع چهارم ۱۹۹۷	ربع سوم ۱۹۹۷	ربع دوم ۱۹۹۷	ربع اول ۱۹۹۷	سال ۱۹۹۶	تقاضای جهانی نفت
۷۰/۸	۷۲/۸	۷۰	۶۹/۱	۷۱/۵	۶۹/۲	تقاضای جهانی نفت
۲۵/۷	۲۶/۳	۲۵/۵	۲۵/۵	۲۵/۵	۲۴	عرضه غیر اوپیک
۲۵/۱	۲۶/۵	۲۴/۴	۲۳/۷	۲۶	۲۵/۲	تقاضای برای نفت اوپیک
۲۶/۹**	۲۶/۹**	۲۶/۹**	۲۶/۹**	۲۶/۹**	۲۵/۸	و ذخیره سازی
+۱/۸	+۰/۴	+۲/۵	+۳/۲	+۰/۹	+۰/۵	تولید اوپیک
						ذخیره سازی

** متوسط ماه ژانویه
*** تا دوام تولید جاری اوپیک فرض شده است.

متوسط قیمت نفت خام یاد شده در ماه ژانویه (۱۹۹۷) به ۲۳/۴۱ دلار در بشکه بالغ گردید که با متوسط ماه قبل (دسامبر ۱۹۹۶) به میزان ۲۳/۹۴ قابل مقایسه است. در ماه‌های فوریه و مارس روند نزولی قیمت‌های نفت شدت گرفت به طوری که قیمت نفت خام برنت در روزهای پایانی ماه مارس به کمتر از ۱۷ دلار در بشکه تنزل کرد که بیانگر کاهش به میزان ۷ دلار نسبت به روزهای پایانی سال ۱۹۹۶ است در این برهه قیمت نفت کشورمان نیز در بازارهای بین‌المللی روند نزولی را پیموده و به حدود ۱۴ دلار در بشکه رسیده است.

۱-۴- کاهش قیمت فراورده‌های نفتی

از جمله تحولات مهم بازار در هفته‌های اخیر کاهش قابل توجه قیمت فراورده‌های نفتی در بازارهای بین‌المللی است در این میان کاهش قیمت نفت گاز بارزتر از سایر فراورده‌هاست. قیمت این فراورده‌ها که به دلیل تقاضای مستحکم سوخت حرارتی در یک سال گذشته رشد چشمگیری داشت در هفته‌های اخیر با کاهش قابل توجهی مواجه گردیده است. با توجه به اهمیت موضوع روند قیمت سه فراورده عمده (بنزین - نفت گاز و نفت کوره) در سه بازار مهم که نماینده سه منطقه عمده مصرف است در ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد:

الف - بررسی قیمت بنزین: بررسی روند قیمت بنزین از اواخر ۱۹۹۶ تاکنون بیانگر آن است که قیمت این فراورده نسبت به

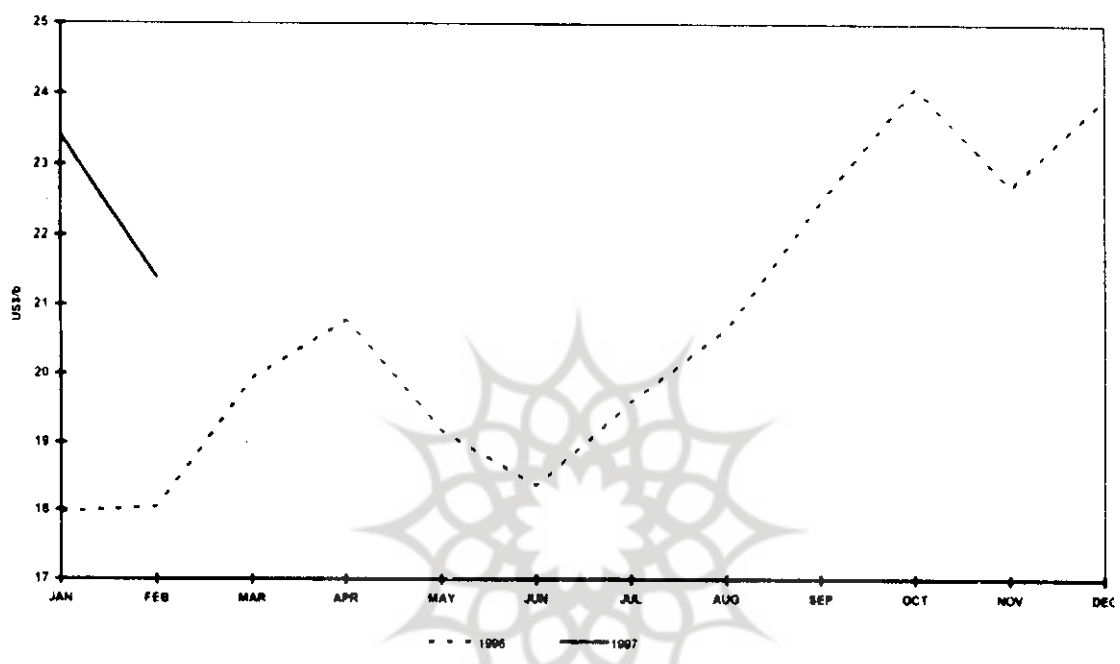
حالی که ارزیابی تولید اوپک در ماه‌های اخیر بیانگر اضافه تولید اعضای این سازمان به میزان ۲ میلیون بشکه در روز است از این رو در ماه‌های آینده نه تنها از حجم ذخیره‌سازی کاسته نشده بلکه با تداوم تولید جاری اوپک بر حجم انباشت ذخایر افزوده خواهد شد از این رو عامل تولید و ذخیره‌سازی دیگر قادر نخواهند بود از قیمت‌های بالای نفت حمایت کرده و در نتیجه روند نزولی قیمت‌ها ادامه خواهد یافت.

تولید اوپک در ماه ژانویه و فوریه توسط منابع مستقل حدود ۲۷ میلیون بشکه در روز برآورد گردیده که احتمال افزایش آن نیز وجود دارد اما با فرض تداوم تولید جاری در طول سال جاری در کلیه فصول سال ذخیره‌سازی صورت خواهد گرفت که این پدیده امری غیر عادی بوده و قیمت‌های نفت را تضعیف خواهد نمود به ویژه در ربع دوم و سوم سال که تقاضای جهانی نفت به دلیل شرایط فصلی کاهش قابل توجهی خواهد یافت.

۱-۳- کاهش قیمت‌های نفت خام

قیمت‌های نفت تا انتهای سال میلادی گذشته (۱۹۹۶) از استحکام خوبی برخوردار بود به گونه‌ای که متوسط قیمت نفت برنت دریای شمال در ربع چهارم سال گذشته به ۲۳/۶۴ دلار در بشکه بالغ گردید اما پس از آن با آغاز سال میلادی ۱۹۹۷ ضعف و سستی در بازار نفت پدیدار گشت

کمیت نفتی لغت خام شاخص برنت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دلار در بشکه

جدول ۴ - تغییرات قیمت نفت

دبی	وست نگزاس	برنت دریای شمال	متوسط
۲۰/۹۸	۲۳/۹۷	۲۲/۹۶	متوسط نوامبر ۱۹۹۶
۲۱/۸۲	۲۵/۴۷	۲۳/۹۴	متوسط دسامبر ۱۹۹۶
۱۸/۵۸	۲۲/۲۰	۲۰/۷۰	متوسط سال ۱۹۹۶
۲۱/۳۵	۲۵/۱۵	۲۳/۴۱	متوسط ماه ژانویه ۱۹۹۷
۱۸/۸۴	۲۲/۴۰	۲۱/۰۱	متوسط ماه فوریه ۱۹۹۷
۱۸/۰۹	۲۰/۹۸	۱۹/۱۱	متوسط ماه مارس ۱۹۹۷
۱۷/۲۰	۲۰/۱۵	۱۷/۸۴	متوسط هفته اول آوریل ۱۹۹۷

بر اساس آخرین آمار موجود قیمت نفت خام برنت به کمتر از ۱۷ دلار در بشکه کاهش یافته است.

منبع: نشر پلاتس

بازار سنگاپور	بازار خلیج مکزیک	بازار رتردام	
۲۶/۳۲	۲۷/۷۹	۲۴/۴۵	متوسط نوامبر ۱۹۹۶
۲۶/۵۳	۲۷/۳۱	۲۴/۷۵	متوسط نوامبر ۱۹۹۶
۲۷/۲۹	۲۹/۱۶	۲۴/۹۹	متوسط هفته اول ژانویه ۱۹۹۷
۲۶/۷۹	۲۸	۲۴/۷۱	متوسط هفته دوم ژانویه ۱۹۹۷
۲۶/۴۲	۲۸/۱	۲۴/۵۳	متوسط هفته سوم ژانویه ۱۹۹۷
۲۷/۳۳	۲۸	۲۴/۸۸	متوسط هفته چهارم ژانویه ۱۹۹۷
۲۷/۰۵	۲۷/۶۴	۲۵/۷۸	متوسط هفته اول فوریه ۱۹۹۷
۲۷/۵۷	۲۶/۲۱	۲۴/۴۸	متوسط هفته دوم فوریه ۱۹۹۷
۲۷/۵۷	۲۶/۱۲	۲۴/۲۵	متوسط هفته سوم فوریه ۱۹۹۷

منبع: نشریه پلاس

برای نفت خام‌های متوسط و سنگین است. ج- بررسی قیمت نفت کوره: بخش قابل توجهی از فراورده‌های صادراتی کشورمان را نفت کوره تشکیل می‌دهد قیمت بین‌المللی این فراورده در بازارهای مختلف همانند نفت گاز از اوایل ژانویه شروع به کاهش نمود. که بیشترین کاهش در بازار امریکا صورت گرفته کارشناسان ارزان بودن قیمت گاز را از جمله دلایل کاهش قیمت این فراورده می‌دانند.

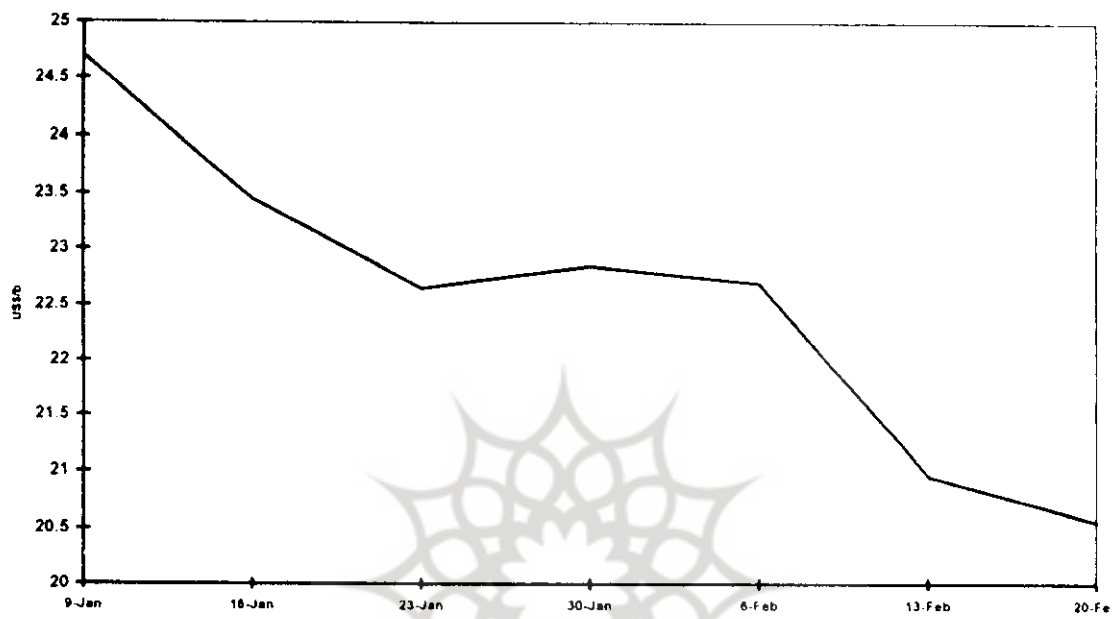
۱-۵- وضعیت ذخیره‌سازی‌های مصرف‌کنندگان

از جمله نگرانی مصرف‌کنندگان در سال گذشته پایین بودن سطح ذخیره‌سازی‌ها (به ویژه سوخت‌های حرارتی) بود که این امر به تقویت قیمت‌های نفت کمک مؤثری

سایرین از کاهش کمتری برخوردار بوده زیرا در آستانه فصل بر مصرف بنزین ذخیره‌سازی برای این فراورده باعث استحکام نسبی آن گردیده است. استحکام قیمت این فراورده باعث استحکام نسبی نفت خام‌های سبک‌تر خواهد شد زیرا بنزین به دست آمده از نفت خام‌های سبک‌تر بیش از نفت خام‌های متوسط و سنگین است.

ب- بررسی قیمت نفت گاز: کاهش قیمت این فراورده در کلیه بازارها چشمگیر است. این کاهش از آن جهت قابل توجه است که آثار آن قبل از خاتمه فصل سرما در بازار پدیدار شد. معمولاً قیمت سوخت‌های حرارتی در طول زمستان مستحکم بوده و کاهش بی‌هنگام آن بیانگر ضعف کلی بازار به ویژه

منحنی تغییرات قیمت نفت در هفته های اخیر

جدول ۶ - وضعیت قیمت نفت گاز در سه بازار عمده (دلار در بشکه)

بازار رتردام	بازار خلیج مکزیک	بازار سنگاپور	متوسط
۲۹/۰۱	۲۸/۹۴	۳۰/۸۱	متوسط نوامبر ۱۹۹۶
۲۸/۷۷	۲۸/۳۸	۳۲/۴۴	متوسط دسامبر ۱۹۹۶
۳۰/۰۶	۲۸/۹۲	۳۲/۰۱	متوسط هفته اول ژانویه ۱۹۹۷
۳۰/۱۶	۲۸/۰۸	۲۸/۹	متوسط هفته دوم ژانویه ۱۹۹۷
۲۸/۱۵	۲۶/۳۸	۲۵/۳۹	متوسط هفته سوم ژانویه ۱۹۹۷
۲۷/۳۶	۲۷/۳۶	۲۵/۳	متوسط هفته چهارم ژانویه ۱۹۹۷
۲۶/۸۵	۲۶/۳۶	۲۵/۱۳	متوسط هفته اول فوریه ۱۹۹۷
۲۴/۷۹	۲۵/۵۶	۲۵/۲۲	متوسط هفته دوم فوریه ۱۹۹۷
۲۳/۶۵	۲۴/۳۶	۲۵/۷۲	متوسط هفته سوم فوریه ۱۹۹۷

منبع: نشریه پلاتس PLATTS

جدول ۷- وضعیت قیمت نفت کوره در سه بازار عمده (دلار در بشکه)

بازار سنگاپور	بازار خلیج مکزیک (امریکا)	بازار رتردام	
۱۷/۳۶	۱۷/۴۴	۱۷/۰۲	متوسط نوامبر ۱۹۹۶
۱۷/۵۸	۱۶/۳۷	۱۷/۷۵	متوسط نوامبر ۱۹۹۶
۱۷/۴۷	۱۶/۴۵	۱۷/۰۶	متوسط هفته اول ژانویه ۱۹۹۷
۱۶/۰۸	۱۵/۱۳	۱۶/۶۲	متوسط هفته دوم ژانویه ۱۹۹۷
۱۳/۸۲	۱۴/۷۱	۱۵	متوسط هفته سوم ژانویه ۱۹۹۷
۱۳/۹۴	۱۴/۴۳	۱۴/۳۷	متوسط هفته چهارم ژانویه ۱۹۹۷
۱۳/۷۶	۱۳/۹۹	۱۴/۴۴	متوسط هفته اول فوریه ۱۹۹۷
۱۳/۹۶	۱۴/۰۵	۱۴/۱۳	متوسط هفته دوم فوریه ۱۹۹۷
۱۴/۵۸	۱۳/۰۱	۱۴/۶۲	متوسط هفته سوم فوریه ۱۹۹۷

منبع: نشریه پلاس

ذخیره‌سازی‌ها در این کشور با تضعیف قیمت‌های اخیر بی‌ارتباط نخواهد بود.

بدیهی است بهبودی ۱۴/۶۷ درصد سطح ذخیره‌سازی نفت خام و فراورده‌های نفتی (نسبت به سال قبل) تا حدودی می‌تواند نگرانی‌های گذشته را برطرف نموده و اطمینان از دست رفته را به مصرف‌کنندگان بازگرداند.

صاحب‌نظران از جمله دلایل کاهش قیمت فراورده‌های نفتی را کاهش سودآوری پالایشگاه‌ها ارزیابی می‌کنند که این امر باعث کاهش خرید نفت خام از جانب آنان گردیده و بر تقاضای فوری نفت تأثیرات منفی خواهد داشت از این رو رکود در صنعت بین‌المللی پالایش به همراه تعمیرات فصلی پالایشگاه‌ها از شواهد منفی برای بازار نفت محسوب می‌شوند که در

نمود اما در ماه‌های اخیر علی‌رغم فصل سرما انباشت سوخت حرارتی در کشورهای مصرف‌کننده نه تنها کاهش نیافته بلکه با افزایش نیز توأم گردیده در ماه دسامبر ۱۹۹۶ ذخیره‌سازی نفت گاز در کشورهای صنعتی ۴۸۵ میلیون بشکه بود که نسبت به ماه‌های قبل بهبود قابل توجهی را نشان می‌دهد به گونه‌ای که سطح ذخیره‌سازی این فراورده از سطح سال قبل (۴۷۳ میلیون بشکه) بیشتر است.

آخرین آمار موجود بیانگر آن است که سطح ذخیره‌سازی نفت خام و انواع فراورده‌های نفتی امریکا (به استثنای بنزین) در هفته دوم فوریه سال جاری از برهه مشابه سال قبل بیشتر بوده است با توجه به نقش قابل توجه سطح ذخیره‌سازی امریکا در افزایش قیمت سال گذشته بهبود سطح

جدول ۸- آمار ذخیره سازی تجاری امریکا

(میلیون بشکه)

درصد نسبت به سال ۱۹۹۶	هفته دوم فوریه ۱۹۹۷	
-۳/۸۱	۲۰۶/۲۹	بنزین
+۰/۳۴	۳۷/۱۲	(نفت سفید) سوخت جت
+۴/۴۲	۱۰۷/۷۱	سوخت های میان تقطیر
+۹/۴۵	۴۲/۶۲	نفت کوره
+۱۰/۴۰	۳۹۳/۷۴	جمع فراورده های عمده
-۱/۵۰	۹۰/۳۳	فراورده های ناقص
+۵/۷۷	۳۰۴/۸۸	نفت خام
+۱۴/۶۷	۷۸۸/۹۵	جمع کل

منبع: گزارش مؤسسه نفتی امریکا (A.P.I)

- ۴- پایین بودن سطح ذخیره سازی ها
- ۵- عدم اطمینان از ورود عراق به بازار نفت
- ۶- مشکلات فنی در عرضه نفت

افزایش قیمت های نفت خام در سال ۱۹۹۶ این اعتقاد را در بعضی از تحلیلگران نفتی تقویت کرد که در سال ۱۹۹۷ نیز قیمت های نفت خام در سطح بالایی قرار خواهد گرفت. اما توجه دقیق به دلایل افزایش قیمت ها نشان می دهد که با اطمینان کامل نمی توان به وقوع مجدد تمامی علل مذکور معتقد بود.

بررسی قیمت نفت خام شاخص برنت در سه ماه اولیه (ژانویه- فوریه و مارس) سال ۱۹۷۷ به وضوح نشان می دهد که روند نزولی در قیمت های نفت خام از این زمان آغاز شده است. هر چند مقایسه سه ماه اولیه سال ۱۹۹۷ نسبت به سه ماه اولیه سال ۱۹۹۶ نشان می دهد که هنوز هم قیمت های

صورت تداوم ممکن است به کاهش بیشتر قیمت های نفت خام منجر شود.

۲- ارزیابی اخیر روند قیمت های نفت خام

قیمت های نفت خام در سال ۱۹۹۶ برخلاف انتظار همگان از افزایش چشمگیری برخوردار گردید. به شکلی که متوسط قیمت تک محموله نفت خام شاخص برنت دریای شمال در سطح ۲۰/۷۰ دلار بشکه قرار گرفت. قیمت این نفت خام در طی سال ۱۹۹۶ از سطح ۲۵ دلار در بشکه نیز فراتر رفت دلایل عمده افزایش قیمت نفت خام در سال ۱۹۹۶ به طور خلاصه عبارت بودند از:

- ۱- افزایش تقاضا
- ۲- شرایط نامطلوب جوی
- ۳- بحران های سیاسی - نظامی

جدول ۹- قیمت ماهانه نفت خام‌های شاخص برنت و دبی - ۱۹۹۷
برحسب دلار در بشکه

دبی	برنت	
۲۱/۳۵	۲۳/۴۱	ژانویه
۱۸/۸۴	۲۱/۰۱	فوریه
۱۸/۹	۱۹/۱۱	مارس
۱۷/۲۰	۱۷/۸۴	هفته اول آوریل

منبع: نشریه پلاتس

۲- آغاز عملیات تعمیر و نگهداری پالایشگاه‌های امریکا که تا این زمان به تأخیر افتاده بود و در نتیجه کاهش تقاضا برای نفت خام؛

۳- افزایش ذخیره‌سازی فراورده‌های میان تقصیر در امریکا و شرق دور؛

۴- کاهش سود پالایشی در شرق دور و در نتیجه کاهش عملیات پالایشی و کاهش تقاضا برای نفت خام؛

۵- وجود این احتمال که عراق به دلیل کاهش قیمت‌ها می‌تواند نفت بیشتری به بازار عرضه کند. زیرا سقف صادرات محدود عراق بر اساس مجموع ارزش صادرات نفت خام (دو میلیارد دلار در ۶ ماه) توسط سازمان ملل تعیین گردیده بود.

به نظر می‌رسد با توجه به این‌که پیش‌بینی قیمت نفت خام در بودجه سال ۱۳۷۶ کشورمان براساس شرایط حاکم بر سال ۱۹۹۶ میلادی تنظیم گردیده است. از این‌رو ارزیابی مجدد آن امری منطقی و

نفت خام در سطح بالایی قرار داشته، اما توجه به این نکته ضروری است که در سه ماه اولیه سال ۱۹۹۷ قیمت‌های نفت خام برخلاف سال ۱۹۹۶ با شدت زیادی دچار کاهش شده است.

شدت کاهش قیمت در سه ماه گذشته میلادی (ژانویه- فوریه و مارس ۱۹۹۷) با مطالعه متوسط قیمت‌های ماهانه نفت خام شاخص برنت و وضوح بیشتری می‌یابد. جدول شماره ۹ نشان می‌دهد که متوسط قیمت نفت خام برنت در ماه مارس نسبت به متوسط ماه ژانویه در حدود ۴/۱۱ دلار در بشکه کاهش داشته است و حتی در روزهای پایانی ماه مارس قیمت‌ها به زیر ۱۷ دلار در بشکه تنزل کرد.

از جمله علل کاهش قیمت‌ها در ماه‌های اولیه سال ۱۹۹۷ همان‌طور که پیش‌بینی می‌شد عبارت بودند از:

۱- گرم‌تر شدن هوا و کاهش تقاضا برای گازوئیل و نفت حرارتی و از سوی دیگر عرضه کافی نفت حرارتی؛

ضروری خواهد بود، زیرا به هر حال حرکت قیمت‌ها نشان می‌دهد که برخلاف انتظار برخی از تحلیلگران نفتی قیمت‌های نفت خام در سال ۱۹۹۷ با روندی نزولی همراه خواهد بود.

الف - اجرای مجدد مدل هموار سازی نمایی براساس اطلاعات جدید

در اجرای قبلی مدل هموارسازی نمایی^{۳*} از قیمت‌های سالانه نفت خام شاخص برنت موعدهدار استفاده شده بود. برای سال ۱۹۹۶ نیز به دلیل در دسترس نبودن آمار از قیمت‌های ۹ ماهه اول سال میلادی ۱۹۹۶ استفاده شده بود. اکنون با توجه به کامل شدن آمار سال ۱۹۹۶ می‌توان مجدداً این مدل را اجرا کرد و براساس شرایط جدید بازار نفت خام سناریوهای مورد نیاز را طراحی کرد.

مقادیر مختلف پیش بینی شده قیمت نفت خام برنت موعدهدار برای سال ۱۹۹۶ براساس مقادیر مختلف مقدار ثابت a در جدول شماره ۲ دیده می‌شود که حاصل اجرای مدل هموارسازی نمایی است.

ب - ارائه سه سناریو برای پیش بینی قیمت نفت خام برنت در سال ۱۹۹۷
اکنون با توجه به فرض ارقام $a=0/1$ و $a=0/3$ و $a=0/6$ می‌توان سه سناریو برای قیمت‌های نفت خام در سال ۱۹۹۷ طراحی کرد.

۱- سناریوی اول: $a=0/1$ براین اساس قیمت نفت خام شاخص برنت در سال ۱۹۹۷ در سطح ۱۸۰۳۸ دلار در بشکه قرار خواهد گرفت. در این حالت فرض

می‌شود که عرضه و تقاضا در حال تعادل بوده و بحران‌های سیاسی و نظامی بازار نفت را دچار تنش نکنند. علاوه بر آن شرایط جوی معتدلی نیز بر بازار حاکم باشد و عراق نیز بدون هیچ وقفه‌ای به صادرات محدود خود ادامه دهد.

۲ - سناریوی دوم: $a=0/3$ بر این اساس قیمت نفت خام شاخص برنت در سال ۱۹۹۷ در سطح ۱۸۰۷۶ دلار در بشکه تخمین زده می‌شود. در این حالت فرض می‌شود عرضه و تقاضا در حال تعادل بوده و بحران‌های سیاسی و نظامی بازار را آشفته نسازد ولی شرایط جوی نامناسب بازار را دچار وقفه‌های کوتاه مدت سازد.

۳ - سناریوی سوم: $a=0/6$ بر این اساس قیمت نفت خام شاخص برای سال ۱۹۹۷ در سطح ۱۹۰۹۸ دلار در بشکه پیش بینی می‌شود. در این حالت فرض می‌شود کمبود عرضه به وجود آید و بحران‌های سیاسی و نظامی بازار نفت را تحت تأثیر قرار دهد و شرایط نامناسب جوی نیز بر بازار حاکم باشد.

ج - پیش بینی متوسط وزنی قیمت نفت خام سبک و سنگین ایران در سال ۱۹۹۷

اکنون چنانچه فرض کنیم تفاوت متوسط وزنی قیمت نفت خام سبک و سنگین ایران در سال ۱۹۹۷ همچنان همانند

* مرکز پژوهش‌ها، معاونت پژوهشی، دفتر امور زیربنایی، قیمت، تولید و درآمد در سال ۱۳۷۶، آذر ۱۳۷۵

جدول ۱۰- پیش بینی قیمت نفت خام برنت موعده دار در سال ۱۹۹۷ بر اساس $a=0/1-0/9$

alf	پیش بینی - دلار در بشکه	جذر میانگین مربعات خطا	واریانس پیش بینی
$a=0/1$	۱۸,۳۸	۲,۷۱	۰/۴۱
$a=0/2$	۱۸,۵۸	۲,۹۱	۱/۴۶
$a=0/3$	۱۸,۷۶	۳,۰۴	۲/۷۸
$a=0/4$	۱۹,۰۹	۳,۱۱	۴/۰۹
$a=0/5$	۱۹,۵۴	۳,۱۵	۵/۲۱
$a=0/6$	۱۹,۹۸	۳,۱۶	۶/۰۸
$a=0/7$	۲۰,۳۳	۳,۱۸	۶/۷۲
$a=0/8$	۲۰,۵۶	۳,۲۰	۷/۱۵
$a=0/9$	۲۲,۰۶۷	۳,۲۲	۷/۴۱

۳- فشرده و نتیجه

۱-۳- بررسی قیمت نفت خام شاخص برنت در ماه‌های اولیه سال ۱۹۹۷ به وضوح نشان می‌دهد که روند نزولی در قیمت‌های نفت خام آغاز شده است. به طوری که متوسط قیمت نفت خام برنت در ماه ژانویه سال ۱۹۹۷ در سطح ۲۳/۴۱ دلار در بشکه و در ماه فوریه با کاهش ۲/۰۱ دلار در بشکه در سطح ۲۱/۴۰ قرار گرفت. کاهش قیمت در ماه مارس با شدت بیشتری توأم بود به طوری که در روزهای پایانی ماه مارس قیمت نفت خام برنت به کمتر از ۱۷ دلار در بشکه سقوط کرد و ارزش نفت خام‌های کشورمان به حدود ۱۴ دلار در بشکه کاهش یافت. علل سده کاهش قیمت‌ها در ماه‌های اولیه سال ۱۹۹۷ همان‌طور که پیش بینی

سال ۱۹۹۶ در سطح ۳ دلار در بشکه باقی بماند، پیش بینی متوسط وزنی قیمت نفت خام سبک و سنگین ایران براساس سه سناریویی که قبلاً مورد بحث قرار گرفت به شرح جدول ۱۱ خواهد بود.

د- سناریوی منتخب

با توجه به این که قطع عرضه محدود نفت خام عراق محتمل به نظر نمی‌رسد و از سوی دیگر احتمال نمی‌رود که بحران‌های سیاسی - نظامی خاصی بازار را در سال ۱۹۹۷ تحت تأثیر شدید خود قرار دهد، ولی این احتمال که شرایط نامناسب جوی موجب تأثیرات کوتاه مدت در بازار شود، وجود دارد. سناریوی دوم به عنوان سناریوی منتخب معرفی می‌گردد. بنابراین محدوده قیمت ۱۶ - ۱۵/۷۶ دلار در بشکه برای نفت خام کشورمان پیشنهاد می‌شود.

جدول ۱۱- پیش بینی متوسط وزنی قیمت نفت

نام نفت خام	سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی سوم
نفت خام شاخص برنت	۱۸/۳۸	۱۸/۷۶	۱۹/۹۸
متوسط وزنی نفت خام سبک و سنگین ایران	۱۵/۳۸	۱۵/۷۶	۱۶/۹۸

بین‌المللی مطالعات نفتی همانند «مرکز مطالعات جهانی انرژی» (C.G.E.S) ضمن پیش‌بینی ادامه روند کاهشی قیمت‌های نفت امکان برخورداری از قیمت‌های بالای نفت را تا اواخر قرن حاضر مردود شمرده‌اند. شرکت نفت دولتی انگلیس (B.P) معتقد است در چند سال آینده قیمت‌های نفت بین ۱۶-۱۸ دلار در نوسان خواهد بود. همچنین مرکز مطالعات جهانی انرژی در چهار حالت و احتمال، آینده بلند مدت بازار نفت را پیش‌بینی نموده که نقطه مشترک چهار سناریوی یاد شده سیر نزولی قیمت‌های نفت تا پایان قرن حاضر است. این مؤسسه پیش‌بینی نموده قیمت نفت تا سطح ۱۵ دلار کاهش یافته و تا سال ۲۰۰۲ میلادی در همین سطح باقی خواهد ماند و پس از آن به دنبال کاهش تولید نفت غیروپیک قیمت‌های نفت سیر صعودی را خواهد پیمود.

۳-۳- «خبرگزاری رویتر» به نقل از یک منبع غیررسمی عربستان که این خبرگزاری آن را یک منبع آگاه نفتی عربستان معرفی کرده اعلام داشت که کاهش

می‌شد. عبارت بودند از:

- ۱- کاهش تقاضا برای سوخت حرارتی و عرضه کافی نفت؛
 - ۲- آغاز عملیات تعمیر و نگهداری پالایشگاه‌های امریکا که تا این زمان به تأخیر افتاده بود و در نتیجه کاهش تقاضا برای نفت خام را باعث شد؛
 - ۳- افزایش سطح ذخیره‌سازی‌ها؛
 - ۴- کاهش سود پالایشی و در نتیجه کاهش عملیات پالایشی و کاهش تقاضا برای نفت خام؛
 - ۵- به دلیل کاهش قیمت‌ها عراق می‌تواند نفت بیشتری به بازار عرضه کند؛ زیرا سقف صادرات محدود عراق بر اساس ارزش صادرات نفت خام (دو میلیارد دلار در ۶ ماه) این کشور توسط سازمان منن تعیین گردیده بود.
- ۳-۲- در خصوص کاهش قیمت نفت خام در هفته‌های اخیر که در نوع خود بی‌سابقه بوده است، (حدود ۷ دلار در بشکه) عکس‌العمل‌های مختلفی از سوی محافل نفتی ابراز گردیده است. از یکسو برخی از کمپانی‌های غربی نظیر «بریتیش پترولیوم» (B.P) و مؤسسات

عربستان مبنی بر تداوم قیمت‌های بالای نفت احتمال تحقق این نظریه را بسیار ضعیف دانسته، از طرف دیگر معلوم نیست دولت عربستان و سایر کشورهای عرب علی‌رغم برخی اظهار نظرها، خوش‌بینانه به چه دلیل بودجه سالیانه خود را بر اساس قیمت‌های پایین تنظیم می‌نماید.

۳-۴- شواهد موجود بیانگر آن است که سازمان اوپک قادر نیست با تخلفات برخی از اعضا مقابله کند، از این رو در صدد القای نظرات خوش‌بینانه و امیدوارکننده به بازار نفت است تا بازار را از این طریق تقویت نماید. غافل از آن که با توجه به واقعیت‌های موجود، نظرات و القاها تا حدودی تأثیرات خود را از دست داده و قادر نخواهد بود بیماری فعلی بازار را معالجه کند.

۳-۵- قیمت در نظر گرفته شده در بودجه سال ۷۶ حداقل به میزان ۲ دلار بیش از پیش‌بینی کارشناسی است. مضافاً این که قیمت کنونی نفت خام‌های صادراتی کشورمان حدود ۳/۵ دلار کمتر از قیمت پیش‌بینی شده در بودجه مصوب سال ۷۶ است. بدیهی است با آغاز فصل تابستان و کاهش تقاضای فصلی احتمال کاهش بیشتر در قیمت‌های نفت نیز وجود دارد.

□ □ □

قیمت فعلی موقتی بوده و با افزایش تقاضای بنزین و آغاز تعمیرات در میادین نفتی به ویژه دریای شمال به زودی جبران خواهد شد. همچنین آقای لقمان دبیرکل اوپک نیز در اظهار نظر مشابهی که ممکن است متأثر از اظهار نظر یاد شده باشد کاهش قیمت‌های اخیر را نگران‌کننده ندانسته و اظهار امیدواری نمود که با افزایش تقاضا در امریکا در فصل تابستان قیمت‌ها از ثبات بیشتری برخوردار گردد. آقای لقمان که در مصاحبه با روزنامه «الحیات» شرکت کرده بود با بیان امیدواری و خوش‌بینی نسبت به تقاضای نفت اظهار داشت شواهدی در دست دارد که قیمت‌ها اگر افزایش نیابد حداقل در سطح قابل قبولی باقی خواهد ماند. وی سطح قابل قبول را ۲۵-۲۲ دلار در بشکه تعریف نمود. به نظر می‌رسد بیانات آقای لقمان از نظر کارشناسی متقاعدکننده نیست زیرا علی‌رغم تقاضای قوی، رشد عرضه غیر اوپک و اوپک نیز بسیار چشمگیر بوده است؛ به گونه‌ای که اضافه عرضه موجود در بازار به تدریج فشار بیشتری بر قیمت‌های نفت وارد کرده و عرضه را تنگ‌تر می‌سازد. اخیراً زکی‌یمانی وزیر نفت پیشین عربستان و رئیس کنونی مؤسسه مطالعاتی (C.G.E.S) ضمن انتقاد از اظهار نظر برخی از مسئولان نفتی